

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 19 ΜΑΪΟΥ 2010
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΠΤΑ (7)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιώργου Ιωάννου

Στοῦ Κεμάλ τό Σπίτι

Δέν ξαναφάνηκε ἡ μαυροφορεμένη ἐκείνη γυναίκα, πού ἐρχόταν στό κατώφλι μας κάθε χρονιά, τήν ἐποχή πού γίνονται τά μοῦρα, ζητώντας μέ εὐγένεια νά τῆς δώσουμε λίγο νερό ἀπ' τό πηγάδι τῆς αὐλῆς. Ἐμοιαζε πολύ κουρασμένη, διατηροῦσε ὅμως πάνω τῆς ἴχνη μιᾶς μεγάλης ἀρχοντικῆς ὁμορφιάς. Καί μόνο ὁ τρόπος πού ἔπιανε τό ποτήρι, ἔφτανε γιά νά σχηματίσει κανεῖς τήν ἐντύπωση πώς ἡ γυναίκα αὐτή στά σίγουρα ἦταν μιᾶ ἀρχόντισσα. Δίνοντάς μας πίσω τό ποτήρι, ποτέ δέν παρέλειπε νά μᾶς πεῖ στά τουρκικά τήν καθιερωμένη εὐχή, πού μπορεῖ νά μὴν καταλαβαίναμε ἀκριβῶς τά λόγια τῆς, πιάναμε ὅμως καλά τό νόημά τῆς: «Ὁ Θεός νά σᾶς ἀνταποδώσει τό μεγάλο καλό». Ποιό μεγάλο καλό; Ἰδέα δέν εἶχαμε.

Καθόταν ἤσυχα γιά ὥρα πολλή στό κατώφλι τῆς αὐλῆς, κι ἀντί νά κοιτάζει κατά τό δρόμο ἢ τουλάχιστο κατά τό πλαῖνό σπίτι τοῦ Κεμάλ¹, αὐτή στραμμένη ἔριχνε κλεφτές ματιές πρὸς τό δικό μας σπίτι, παραμιλώντας σιγανά. Πότε πότε ἔκλεινε τά μάτια καί τό πρόσωπό τῆς γινόταν μακρινό, καθώς συλλάβιζε ὀνόματα παράξενα. Ἐμεῖς, πάντως, δέν παραλείπαμε νά τῆς δίνουμε μοῦρα ἀπ' τήν ντουτιά², ὅπως ἄλλωστε δίναμε σ' ὅλη τή γειτονιά καί σ' ὅποιον περαστικό

1. τό πλαῖνό σπίτι τοῦ Κεμάλ· πρόκειται γιά το σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη, όπου σήμερα στεγάζεται το τουρκικό προξενείο.
2. ντουτιά· η συκομουριά

μᾶς ζητοῦσε. Ἡ ξένη τὰ ἔτρωγε σιγανά, ἀλλά μέ ζωηρή εὐχαρίστηση. Δέ μᾶς φαινόταν παράξενο πού τῆς ἄρεζαν τὰ μοῦρα μας τόσο πολύ. Τό δέντρο μας δέν ἦταν ἀπό τίς συνηθισμένες μουριές, ἀπ' αὐτές πού κάνουν ἐκεῖνα τὰ ἄνοστα νερουλιάρικα μοῦρα. Τό δικό μας ἔκαμνε κάτι μέγала, ξινά σά βύσσινα, καί πολύ κόκκινα στό χρώμα. Ἦταν δέντρο παλιό καί τεράστιο, τὰ κλαδιά του ξεπερνοῦσαν τό δίπατο σπίτι μας. Μοναχά ἓνα κακό εἶχε· τὰ φύλλα του ἦταν σκληρά καί οἱ μεταξοσκώληκές μου δέν μπορούσαν νά τά φᾶνε. Ἦταν, πάντως, δέντρο φημισμένο σ' ὄλο τό Ἰσλαχανέ³ κι ἀκόμα πιό πέρα.

Τήν πρώτη φορά πού εἶχε καθίσει ἡ ἄγνωστη γυναίκα στό κατώφλι μας, δέ σκεφτήκαμε νά τῆς προσφέρουμε μοῦρα, ὅμως σέ λίγο μᾶς ζήτησε ἡ ἴδια λέγοντας πώς ἤθελε νά φυτέψει τό σπόρο τους στόν μπαχτσέ⁴ της. Ἐφαγε μερικά καί τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἔβαλε σ' ἓνα χαρτί καί ἔφυγε καταχαρούμενη.

Τή δεύτερη φορά θά ἦταν κατά τό τριάντα ὀχτώ, δύο χρόνια, πάντως, μετά τήν πρώτη, δέν ἔβαλε μοῦρα στό χαρτί. Κάθισε καί τὰ ἔφαγε ἓνα ἓνα στό κατώφλι. Φαίνεται πώς ὁ σπόρος ἀπ' τὰ προηγούμενα εἶχε ἀποδώσει, ἀλλά γιά νά δώσει καί μοῦρα ἔπρεπε, βέβαια, νά περάσουν χρόνια. Τό δέντρο αὐτό, ὅπως ὅλα τὰ δέντρα πού μεγαλώνουν σιγά, ζεῖ πολλά χρόνια καί ἀργεῖ νά καρπίσει.

Ἡ γυναίκα ξαναφάνηκε καί τόν ἐπόμενο χρόνο, λίγο πρίν ἀπ' τόν πόλεμο. Ὅμως τή φορά αὐτή τῆς προσφέραμε νερό ἀπ' τή βρύση. Ἀρνήθηκε νά πιεῖ τό νερό. Μόλις τό ἔφερε στό στόμα, μᾶς κοίταξε στά μάτια καί μᾶς ἔδωσε πίσω τό γεμάτο ποτήρι. Ἐπειδή τήν εἶδαμε πολύ ταραγμένη, θελήσαμε νά τῆς ἐξηγήσουμε. Ὁ σιχαμένος σπιτονοικοκύρης μας εἶχε διοχετεύσει τό βόθρο τοῦ σπιτιοῦ στό βαθύ πηγάδι. «Τώρα πού σᾶς ἔφερα τό νερό στίς κουζίνες σας, δέ σᾶς χρειάζεται τό πηγάδι», μᾶς εἶχε πεῖ. Ἡ γυναίκα βούρκωσε, δέ μᾶς ἔδωσε ὅμως καμιά ἐξήγηση γιά τήν τόση λύπη της. Γιά

3. Ἰσλαχανέ· περιοχή της Θεσσαλονίκης (τουρκ. σωφρονιστήριο)

4. μπαχτσέ· περιβολάκι

νά τήν παρηγορήσουμε τῆς δώσαμε περισσότερα μούρα κι ἡ γιαγιά μου τῆς εἶπε κάτι πού τήν ἔκανε νά τιναχτεῖ: «Θά σοῦ τά ἔβαζα σ' ἓνα κουτί, ἀλλά δέ βαστᾶνε γιά μακριά». Καί πράγματι εἶχαμε ἀρχίσει κάτι νά ὑποπτευόμαστε. Τήν ἄλλη φορά εἶδαμε, πώς μόλις ἔφυγε ἀπό μᾶς, πῆγε δίπλα στοῦ Κεμάλ τό σπίτι, ὅπου τήν περίμενε μιά ὀμάδα ἀπό τούρκους προσκυνητές, πού κοντοστέκονταν στό πεζοδρόμιο. Ἐμεῖς ὡς τότε θαρρούσαμε πώς εἶναι καμιά τουρκομερίτισσα δικιά μας, ἀπ' τίς πάμπολλες ἐκεῖνες, πού δέν ἤξεραν λέξη ἑλληνικά, μιά καί ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν εἶχε γίνει με βάση τή θρησκεία καί ὄχι τή γλώσσα. Ἡ ἀποκάλυψη αὐτή στήν ἀρχή μᾶς τάραξε. Δέ μᾶς ἔφτανε πού εἶχαμε δίπλα μας τοῦ Κεμάλ τό σπίτι, σά μιά διαρκῆ ὑπενθύμιση τῆς καταστροφῆς, θά εἶχαμε τώρα καί τούς τούρκους νά μπερδουκλώνονται πάλι στά πόδια μας; Καί τί ἀκριβῶς ἤθελε ἀπό μᾶς αὐτή ἡ γυναίκα; Πάνω σ' αὐτό δέν ἀπαντήσαμε, κοιταχτήκαμε ὅμως βαθιά ὑποψιασμένοι. Καί τά ἐπόμενα λόγια μας ἔδειχναν πώς ἡ καρδιά μας ζεστάθηκε κάπως ἀπό συμπάθεια κι ἐλπίδα. Εἶχαμε κι ἐμεῖς ἀφήσει σπίτια κι ἀμπελοχώραφα ἐκεῖ κάτω.

Ἡ τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τόν πόλεμο. Ἐμεῖς καθόμασταν πιά σέ ἄλλο σπίτι, λίγο παραπάνω, ὅμως τήν εἶδαμε μιά μέρα νά κάθεται κατατασπισμένη στό κατώφλι τοῦ παλιοῦ σπιτιοῦ μας. Ὁ πρῶτος πού τήν εἶδε, ἦρθε μέσα καί φώναξε: «ἡ τουρκάλα!» Βγήκαμε στά παράθυρα καί τήν κοιτάζαμε μέ συγκίνηση. Παραλίγο νά τήν καλέσουμε ἀπάνω στό σπίτι—τόσο μᾶς εἶχε μαλακώσει τήν καρδιά ἡ ἐπίμονη νοσταλγία της. Ὅμως αὐτή κοίταξε ἀκίνητη τήν κατάγυμνη αὐλή καί τό ἔρημο σπίτι. Μιά ἰταλιάνικη μπόμπα⁶ εἶχε σαρώσει τήν ντουτιά κι εἶχε ρημάξει τό καλοκαμωμένο ξυλόδετο σπίτι, χωρίς νά καταφέρει νά τό γκρεμίσει.

Δέν τήν ξανάδαμε ἀπό τότε. Ἦρθε – δέν ἦρθε, ἄγνωστο. Ἄλλωστε καί νά ἴσχυε δέ θά ἴσχυε πιά τό κατώφλι μέ τό ἀφράτο μάρμαρο γιά νά ξαποστάσει. Τό σπίτι εἶχε ἀπό

6. Μιά ἰταλιάνικη μπόμπα· αναφέρεται στον ελληνο-ιταλικό πόλεμο (1940-1941)

καιρό παραδοθεί σε μία συμμορία εργολάβων και στή θέση του ύψώθηκε μία πολυκατοικία απ' τής πιό φρικαλέες. Τώρα έτοιμάζονται νά τήν γκρεμίσουν οί γελοίοι. Ποιός ξέρει τί μεγαλεπήβολο σχέδιο συνέλαβε πάλι τό πονηρό μυαλό τους.

Άν γίνει αύτό, θά παραφυλάγω νύχτα μέρα, ιδίως όταν τό σκάψιμο θά έχει φτάσει στά θεμέλια, κι ίσως μπορέσω νά έμποδίσω ή τουλάχιστο νά καθυστερήσω τό χτίσιμο του νέου έξαμβλώματος⁷. Τήν προηγούμενη φορά είχε βρεθεί εκεί στά βάθη ένα θαυμάσιο ψηφιδωτό, πού άρχιζε απ' τό οικόπεδο του δικου μας σπιτιου και συνεχιζόταν προς τό σπίτι του Κεμάλ. Τό ψηφιδωτό αύτό οί δασκαλεμένοι εργάτες τό σκεπάσανε γρήγορα γρήγορα για νά μήν τούς σταματήσουν οί άρμόδιοι. Πάντως, τής ώρες πού τό έβλεπε τό φως του ήλιου, γίνονταν διάφορα σχόλια απ' τήν έκθαμβη γειτονιά. Όλοι μιλούσανε για τήν όμορφιά και τήν παλιά δόξα, μά ανάμεσα στά δυνατά λόγια και τής φωνές, άκουσα μία γριά νά σιγολέει: «Στό σπίτι αύτό καθόταν ένας μπέης, πού είχε μία κόρη σαν τά κρύα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλούσε τό κατάφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαείδα».

7. έξάμβλωμα· έκτρομα, κάθε τι το τερατώδες ή κακότεχο

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Γ. Ιωάννου αντλεί τα θέματά του κυρίως από τα παιδικά του χρόνια, τον κόσμο της προσφυγιάς, τον πόλεμο, τη Θεσσαλονίκη, τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων. Για καθεμιά από τις παραπάνω περιπτώσεις να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο.

Μονάδες 15

B1.α) Ο Αναστάσης Βιστωνίτης παρατηρεί ότι στα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου «ο αφηγητής είναι η κυρίαρχη ατομική συνείδηση». Να αναφέρετε δύο στοιχεία που μπορούν να στηρίξουν την άποψη αυτή, καθώς και ένα παράδειγμα μέσα από το κείμενο, για καθένα από αυτά. (Μονάδες 8)

β) Να επισημάνετε στο κείμενο τα τρία βασικά **χρονικά επίπεδα** πάνω στα οποία οργανώνεται η αφήγηση και να τα σχολιάσετε συνοπτικά με αναφορές στο κείμενο. (Μονάδες 12)

Μονάδες 20

B2.α) Να ερμηνεύσετε το νόημα των μεταφορών: **κλεφτές ματιές** (§ 2^η), **κάθεται κατατσακισμένη στο κατώφλι** (§ 6^η), **είχε μαλακώσει την καρδιά** (§ 6^η), **κατάγυμνη αυλή** (§ 6^η), **αφράτο μάρμαρο** (§ 7^η). (Μονάδες 10)

β) Στην 7^η παράγραφο: «**Δεν την ξανάδαμε από τότε ... μυαλό τους**», να εντοπίσετε την ειρωνεία του αφηγητή και να σχολιάσετε σύντομα τη σκοπιμότητά της. (Μονάδες 10)

Μονάδες 20

Γ1.α) Σε κάθε επίσκεψή της στο σπίτι η γυναίκα παραμένει στο κατώφλι της αυλής. Να εξηγήσετε σε μία παράγραφο τους λόγους της παραμονής της στο συγκεκριμένο χώρο. (Μονάδες 12)

β) «**άνάμεσα στά δυνατά λόγια και τίς φωνές, άκουσα μιά γριά νά σιγολέει: “Στό σπίτι αυτό καθόταν ένας μπέης, πού είχε μιά κόρη σάν τά κρύα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλοῦσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαΐδα”**»: Να σχολιάσετε σε μία παράγραφο το περιεχόμενο του ανωτέρω αποσπάσματος. (Μονάδες 13)

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το πεζογράφημα του Γ. Ιωάννου «Στοῦ Κεμάλ τό Σπίτι» με το απόσπασμα που ακολουθεί από την «Άπογραφή ζημιῶν» του ίδιου συγγραφέα.

Μονάδες 20

Δίπλα στό «Άκρόπολις» καί μέχρι τήν ὁδό Πλάτωνος ἦταν στή σειρά σπίτια μικρά καί παμπάλαια, ὅπου μέχρι καί τήν Κατοχή κατοικούσανε οἰκογένειες Ἑβραίων. Αὐτά, μέ τό ξενοδοχεῖο μαζί, σχημάτιζαν τή βορινή πλευρά τῆς πλατείας, πού σήμερα ὀνομάζεται «Μακεδονομάχων». Τά Σάββατα

γριές Έβραίους, μέ τίς πατροπαράδοτες ἀτλαζένιες¹ φορεσιές τῆς Καστίλλιας, στεκόντουσαν στίς ἐξώπορτες μέ σταυρωμένα τά χέρια, γιά νάπεράσει ἡσυχα καί ἀναμάρτητα ἡ ἅγια ἀργία². Τά σπίτια αὐτά, ἄν δέν εἶχαν προλάβει νά τά κατεδαφίσουν οἱ ἐργολάβοι, θά τά κατεδάφιζαν τώρα ὅπωςδήποτε οἱ στρατιωτικές μπουλντόζες, σέ συνεργασία, βέβαια, μέ τούς πολιτικούς μηχανικούς καί τούς ἄλλους σπουδαίους, πού δέν ξέρω τί νά πῶ, ἀλλά σάν πολύ εὐκόλα, προκειμένου γιά παλαιά σπίτια, σημειώνουν τήν ἔνδειξη «κατεδαφιστέον». Θαρρεῖς καί τό θεωροῦν ὅλοι τους εὐκαιρία νά ἐξωραίσουν τήν πόλη κατά τά γούστα τους καί τά πρότυπά τους, ἀπαλλάσσοντάς την ἀπό τίς ἐνοχλητικές αὐτές παλιατσαρίες³, πού πλαισιώνουν, καί πολύ ταιριαχτά μάλιστα, τά βυζαντινά μνημεῖα καί τούς χώρους τῆς παλαιᾶς ζωῆς. Ἔτσι σαρώθηκε σιγά σιγά, ἀπό χρόνια, ὅλη ἡ παλιά γειτονιά ἡ γύρω ἀπό τή Ροτόντα, δηλαδή ἡ παλιά ἐλληνική συνοικία τῆς Καμάρας, αὐτή πού ἔδινε τόν τόνο καί τά ἐπιχειρήματα, καί ἀφέθηκε ὁ τόπος ἐλεύθερος γιά νά φωτογραφίσουν οἱ τουρίστες μέ ἄνεση τή Ροτόντα.

(Γιώργου Ἰωάννου, «Ἀπογραφή ζημιῶν», ἀπό τή συλλογή *Το δικό μας αἶμα*, 1980)

1. ατλαζένιες: γυαλιστερές

2. ἅγια ἀργία: ἐννοεῖ τήν ἡμέρα του Σαββάτου, ἡμέρα ἀργίας γιά τους Ἑβραίους

3. παλιατσαρίες: σύνολα παλαιῶν, φθαρμένων ἢ καί ἀχρηστων ἀντικειμένων

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνον τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο.**
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Καμιά άλλη σημείωση δεν επιτρέπεται να γράψετε.**
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας σε όλα** τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μόνον με μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης.**
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ